

PODUZETNICI ILI KRIŽARI JAVNIH POLITIKA? POLITIČKO DJELOVANJE EKSTREMISTIČKIH ZAJEDNICA U KONTEKSTU MODELA VIŠESTRUKIH TOKOVA

Matej Mikašinović-Komšo <https://orcid.org/0000-0003-0153-2837>

Doktorski studij Politologija
Fakultet političkih znanosti
Sveučilište u Zagrebu

E-mail: komshov@gmail.com

<https://doi.org/10.20901/an.19.09>

Izvorni znanstveni rad

Zaprimljeno: 2. 10. 2022.

Prihvaćeno: 1. 12. 2022.

Sažetak Rad analizira i kritički razmatra političko-ekstremističke zajednice na primjeru /pol/ (*Politically Incorrect*) zajednice s internetskog foruma 4chan, smještajući je unutar teorijskog modela višestrukih tokova te ispitujući njezinu potencijalnu prirodu kao poduzetnika javnih politika. Primjenjuje se eksploratorna kvalitativna analiza političkih ciljeva, motivacije te metoda djelovanja /pol/ zajednice u /pol/ objavama, s ciljem utvrđivanja njezine uloge unutar toka problema, toka javnih politika i političkog toka. Iako analiza ukazuje na sličnost /pol/ zajednice s poduzetnicima javnih politika, u pogledu istaknute predanosti i reputacije, te sposobnosti mijenjanja političke svijesti i percepcije javnosti unutar tokova problema i politike, /pol/ zajednica se pokazala akterom nemoćnim kultivirati veze s formalnim akterima i predlagati ideje unutar toka javnih politika, zbog čega ih se ne može smatrati poduzetnicima javnih politika. Međutim, specifična politička motivacija koja teži razaranju liberalno-demokratskog političkog sustava čini /pol/ zajednicu drugačijim oblikom aktera unutar modela višestrukih tokova – križarom javnih politika, a u širem idejnom kontekstu modela, trovačem primordijalne juhe javnih politika. Takav akter ne pristaje na kompromise, agresivno širi svoje viđenje problema te nameće svoje vrijednosti javnosti, što ga čini potencijalno opasnim za stabilnost političkog sustava.

Ključne riječi teorija višestrukih tokova, 4chan, poduzetnik javnih politika, politička motivacija, križar javnih politika, trovač javnih politika

Uvod

Političari, birokrati, javnost, mediji, društveni pokreti, organizacije civilnog društva akteri su koji političkim djelovanjem utječu jedni na druge, a samim time, i na politiku te političke procese. Dok pojedini akteri mogu biti smatrani formalnima, s legitimitetom da donose političke odluke i javne politike, ostali akteri, neformalnije prirode, mogu utjecati na razmišljanje formalnih aktera te na javnost, kako bi ih privukli da na njihov način percipiraju problem i rješenje. Upravo je John W. Kingdon, autor teorije višestrukih tokova, u nastojanju da objasni zašto je za pojedine ideje došlo njihovo vrijeme, istaknuo važnost međusobne interakcije aktera unutar toka javnih politika, toka problema te političkog toka, radi nametanja vlastitih interpretacija problema i razvoja specifičnog političkog sentimenta te uspostavljanja uvjeta

za donošenje preferiranih javnih politika. Posebnu je pažnju posvetio akterima koje je imenovao poduzetnicima javnih politika – predanim akterima kojima je cilj povezati tokove i otvoriti prozor za promjenu, radi ostvarenja njemu poželjne promjene (Jones i dr., 2015).

O relevantnosti Kingdonova modela govori činjenica da je globalno upotrijebljen od strane znanstvenika "...u 65 različitih država, na pet razina vlasti, preko 22 različitih sektora javnih politika..." (Jones i dr., 2015: 30). No unatoč tome što model višestrukih tokova definira pozicije, uloge i strategije cijelog niza aktera u odnosu na tokove, pozicije pojedinih aktera i dalje nisu razmotrene: primjer su ekstremističke zajednice, poput *alt-right* digitalne zajednice /pol/ (*Politically Incorrect*) s foruma 4chan. Za razliku od drugih, uobičajenih aktera, koji ipak operiraju u intelektualnim, vrijednosnim i ideološkim okvirima liberalne demokracije, ekstremističke zajednice zagovaraju radikalnu promjenu cjelokupnog političko-društvenog konteksta, koju ostvaruju novačenjem novih članova te njihovom političkom mobilizacijom (Devries i dr., 2021).

Njihovo djelovanje u svrhu postizanja sveobuhvatnih radikalnih promjena unutar političkog sustava zahtjeva jednako sveobuhvatno i predano djelovanje, što ih čini zanimljivima za promatranje kao potencijalnog aktera koji utječe na tokove. Međutim, trenutačna je znanstvena literatura o modelu višestrukih tokova nedostatna za definiranje pozicije i uloge koju ekstremističke zajednice imaju unutar njega, a time i našeg razumijevanja takvih zajednica, iako one postaju sve prisutnije u demokratskim društvima. Stoga je cilj rada nadopuniti postojeći model višestrukih tokova razmatranjem uloge koju ekstremističke zajednice zauzimaju unutar njega, u smislu njihove uloge u tokovima te načinima na koje djeluju na iste, na temelju slučaja /pol/ zajednice. Pritom je u definiranju njihove pozicije u modelu posebna pažnja posvećena razmatranju njihove prirode kao mogućeg poduzetnika javnih politika – ključnog aktera koji stapanjem tokova nastoji iznjedruti društvenu promjenu.

Kako bi se razmotrila njihova uloga, najprije su pregledom znanstvene literature o Kingdonovom modelu višestrukih tokova, s naglaskom na poduzetnike javnih politika, sintetizirane ključne karakteristike poduzetnika javnih politika kao aktera te načini na koje djeluje na tokove. Zatim je ponuđen pregled povijesti i karakteristika /pol/ zajednice, u svrhu definiranja njezine političke motivacije i svjetonazora, kao i političkih ciljeva i načina na koje ih nastoji ostvariti. Nakon toga je napravljena analiza /pol/ zajednice, temeljem empirijskih uvida u objave na /pol/ podforumu, u pogledu karakterne bliskosti s poduzetnicima javnih politika, djelovanja unutar triju tokova te načina na koje nastoji utjecati na iste, radi pozicioniranja ekstremističkih skupina kao aktera unutar modela. Zaključno je prikazan osvrt na poveznice ali i utvrđene razlike između poduzetnika javnih politika i /pol/ zajednice, radi utvrđivanja mogućnosti poimanja /pol/ zajednice kao primjera takvih aktera, uz opširniji osvrt na ulogu /pol/ zajednice i njoj sličnih politički ekstremnih aktera u kontekstu modela višestrukih tokova te njegove središnje premise – ideje čije je vrijeme došlo.

Model višestrukih tokova

Kada je 1984. godine John W. Kingdon objavio svoju knjigu *Agendas, Alternatives and Public Policies* (Agende, alternative i javne politike), cilj mu je bio objasniti zašto se vlast odlučuje za donošenje pojedine javne politike naspram desetaka, pa čak i stotina, drugih jednako relevantnih javnih politika – odnosno, zašto je za pojedinu ideju došlo njeno vrijeme (Kingdon, 1984). Kako bi mogao odgovoriti na to pitanje,

Kingdon je modificirao Cohenov, Marchov i Olsenov model kante za smeće iz 1972. godine i razvio model višestrukih tokova (Rawat i Morris, 2016). Iz perspektive tog modela svijet je "neuredan" (Phillipp i Biordi, 1990: 3) te se sastoji od niza nezavisnih tokova događaja i aktera. Ti se akteri svjesno povezuju i nadopunjuju svojim djelovanjem kako bi gradili konsenzus i stvorili priliku za iniciranje promjena u javnim politikama (Duke i dr., 2013).

Od aktera koji mogu imati utjecaj na donošenje javnih politika model višestrukih tokova ističe niz formalnih i neformalnih aktera, koji se mogu nalaziti bilo gdje u društvu: od predsjednika, članova parlamenta, birokrata, preko medija, interesnih skupina, eksperata, političkih stranaka, pa do aktivista, društvenih pokreta te javnosti (Kingdon, 1984). Svi ovi akteri svojim djelovanjem, sukladnim njihovoj ulozi u društvu, utječu na agendu – skup tema i problema kojima se vladini službenici, ali i akteri izvan vlasti, bave u danom trenutku (Kingdon, 1984) – kako bi se u agendu uključili oni problemi koje identificiraju bitnima. Kada se određeni problem nađe na agendi, pojavljuje se veći broj mogućih rješenja, odnosno alternativa, koje osmišljavaju specijalisti i eksperti pojedinih područja (Phillipp i Biordi, 1990).

Međutim, uključivanje problema u agendu i odabir njegova rješenja između brojnih alternativa ne ovisi samo o akterima, već se ističe isprepletenost procesa u kojima akteri plutaju. Kingdon u svojem modelu identificira tri odvojena procesa, takozvana toka, na koje akteri mogu utjecati – tok problema, tok javnih politika te politički tok. Za tok problema je bitan trenutak u kojem se postojeći uvjeti prepoznaju kao problem od strane društva, eksperata ili vlasti. Ta je identifikacija rezultat utjecaja vrijednosti aktera, a okidači za prepoznavanje problema mogu biti različiti – primjer su uvidi dobiveni putem evaluacija postojećih programa, studije i krizni događaji (Phillipp i Biordi, 1990). Dok nisu definirani kao problemi, oni postoje samo kao uvjeti – uvjeti se prihvaćaju kao nepromjenjive činjenice, dok se problemi smatraju nečim što se može (i treba) promijeniti. Bitno je naglasiti kako problemi ne nastaju sami od sebe; akteri ih nastoje identificirati i definirati, kako bi privukli pažnju javnosti i donositelja javnih politika na njih.¹ Problem se identificira kada ljudi usporede sadašnje uvjete sa svojim unutarnjim vrijednostima o idealnom stanju stvari, i uvide da postoji razdor (Kingdon, 1984). S obzirom na to da problemi ovisе o našoj interpretaciji i percepciji, moguće ih je definirati na brojne načine, što također uključuje redefiniranje problema u odnosu na novonastale okolnosti, mogućnosti, ali i vrijednosti društva (Baumgartner & Mahoney 2008; Zahariadis 2014; Zahariadis i dr., 2018).

U toku javnih politika sadržana su zagovaranja rješenja za identificirane probleme, koja su uvijek u množini – postoji niz alternativnih prijedloga kako riješiti problem, ali samo se jedno rješenje može izabrati. U njemu nastupaju specijalisti i eksperti, koji na temelju svojih istraživanja, znanstveno-stručnog autoriteta i znanja zagovaraju svoje prijedloge kao najbolje rješenje za određeni problem (Phillipp i Biordi, 1990).² Izvor njihovih ideja i prijedloga naziva se primordijalnom juhom javnih politika – posrijedi je zamišljeni prostor u kojem ideje "plutaju" te se među-

¹ U konačnici, izvor ideja je manje važan za objašnjavanje zašto se određeni problemi uključuju u agendu od stanja raspoloženja i pozicije vlasti te otvorenosti za ideje određene vrste (Kingdon, 1984).

² Postoji niz kriterija prema kojima je pojedini prijedlog rješenja problema izvediv i uspješan. On mora posjedovati tehničke predispozicije za implementaciju, biti prihvatljiv vodećim vrijednostima formalnih aktera, dosljedan javnom mnijenju, ne stvarati probleme za proračun te uživati političku podršku (Phillipp i Biordi, 1990).

sobno susreću i sukobljavaju u procesu evolucije i prirodne selekcije. Iako ideju, to jest, rješenje, predlaže samo jedan akter, nju preuzimaju drugi akteri te je svojim poimanjem i djelovanjem mijenjaju i modificiraju, pogotovo kroz suočavanje s drugim idejama. Stoga je izvor ideje manje bitan od procesa mutacije i mijenjanja kroz koje sve ideje prolaze, prije nego što postanu dovoljno razrađene da bi bile ozbiljno promatrane. Da bi se pojedino rješenje moglo uspješno predložiti, potrebno je da ono bude tehnički i vrijednosno relevantno. U pogledu tehničke relevantnosti, rješenja moraju biti izvediva – potrebno je ući duboko u detalje i "tehnikalije", kako bi se eliminirale nedosljednosti, osigurala izvedivost implementacije te specificirali njezini konkretni mehanizmi. Što se tiče vrijednosne relevantnosti, ključno je da rješenja odgovaraju dominantnim vrijednostima, percepciji, ideologiji i političkoj kulturi jednog društva (Kingdon, 1984).

Treći i posljednji proces je politički tok, definiran kao raspoloženje javnosti, promjene administracije i članova parlamenta nastale kroz izbore, utjecaj interesnih skupina te ideološke promjene u razmišljanju formalnih aktera (Phillipp i Biordi, 1990), te uključuje sve faktore koji utječu na javno mnijenje (Béland i Howlett, 2016). Politički tok je istaknut kao dominantni način na koji veći dio javnosti razmišlja i poima svijet te je kao takav izrazito bitan za formalne aktere, koji radi osiguranja budućih izbornih uspjeha posvećuju veliku pažnju promjenama u javnom mnijenju. Formalni akteri, koji posjeduju moć donošenja javnih politika, pridaju veliku pozornost javnom mnijenju, jer im ono služi kao opravdanje za uvrštavanje određenih problema na agendu, ili za odabir specifičnih rješenja za postojeći problem. Naravno, javno mnijenje može biti samo po sebi i ograničenje – ako javnost nešto ne smatra problemom, formalni su akteri često nemoćni pred voljom javnosti. Ovisno o promjenama u javnom mnijenju, događaju se i promjene u vlasti. Određeni političari dobivaju veću podršku na izborima jer je njihovo vrijeme došlo ili su jednostavno pravilno izabrali probleme koje ističu. Takva promjena u vlasti neminovno sa sobom donosi drugačiji pogled na prioritete u agendi te njenu promjenu (Kingdon, 1984).

Navedena tri toka postoje sami za sebe, no svako toliko dogodi se trenutak u kojem se, povodom međudjelovanja raznih aktera i političkih struja, tokovi spajaju: "problem se prepoznaje, rješenje se razvilo i dostupno je u zajednici javnih politika, promjena u politici stvara savršeni trenutak za promjenu javnih politika, dok potencijalna ograničenja nisu previše izražena" (Kingdon, 1984: 165). Tada se otvara prozor javnih politika – prilika za donošenje javnih politika (Phillipp i Biordi, 1990). U kratkom razdoblju u kojem je prozor otvoren, akteri zagovaraju i "guraju" određene probleme naprijed u agendi, pregovarajući pritom o kompromisima kako bi se iskoristila prilika i donijela nova javna politika (Ness, 2016).

Iako postoji veliki broj formalnih i neformalnih aktera koji utječu na tokove, posebno se ističu akteri zvani poduzetnici javnih politika. Oni ne postoje *per se*: poduzetnikom javnih politika može postati neformalni ili formalni akter³ s dovoljno izraženom željom "investiranja vlastitih resursa – vremena, energije, reputacije, a ponekad i novca – u nadi za ostvarenjem budućeg povratka uloženog" (Kingdon, 1984: 122).⁴ Ovi akteri guraju vlastite ideje i prijedloge unutar toka javnih politika, kako bi ih učinili relevantnim alternativama (Zahariadis i dr., 2018), te su odlučujući

³ Neformalni akteri češće doprinose nastanku novih javnih politika sa svojim idejama i djelovanjem, potičući strukture vlasti na stavljanje tema na agendu (Ruvalcaba-Gomez i dr., 2020).

⁴ Razlozi zašto bi netko postao poduzetnik javnih politika mogu biti promocija vlastitih interesa, širenje svojih vrijednosti radi utjecanja na druge te uključivanje u tokove iz želje za sudjelovanjem u političkim procesima (Kingdon, 1984).

akter za stapanje triju tokova i pojavljivanje prozora javnih politika (Rawat i Morris, 2016). Naime, svojim predanim djelovanjem "omekšavaju" sustav⁵ i prikupljaju podršku za problem koji smatraju bitnim (Ness, 2016) te za rješenje koje u trenutku smatraju najboljim, kako bi ga donositeljima javnih politika predstavili u savršenom političkom trenutku kojeg su uvelike sami konstruirali.

Poduzetnik javnih politika ima specifične strategije kojima nastoji utjecati na tokove. Svjesni su, naprimjer, da je ključno u toku problema isticati indikatore koji dramatično naglašavaju važnost problema kojeg zagovaraju, kao i činjenice da je sama definicija problema izrazito bitna za njegovo širenje u javnosti. Nije dovoljno samo naglasiti postojanje problema, potrebno je povezivati događaje i indikatore uz njih, kako bi lakše potaknuli ostale aktere na uvažavanje problema te njegovo postavljanje na agendu. Također, kako bi osigurali da se upravo njihovo rješenje uzme u obzir između svih ostalih alternativa, poduzetnici će uložiti veliku količinu truda i resursa kako bi pripremili izvještaje, napisali radove, organizirali tiskovne konferencije te se sastajali s relevantnim akterima – sve u svrhu dijeljenja svojih ideja, dobivanja komentara te upoznavanja javnosti s mogućim rješenjima (Kingdon, 1984). Ono što posebno odvaja poduzetnike od drugih aktera su njihove ključne karakteristike, poput sposobnosti uvjeravanja drugih, vještine pregovaranja, posjedovanja političkih veza, uživanja autoriteta putem vlastite ekspertize ili vođenja organizacije/tijela te sposobnosti govorenja u ime drugih. Od svih karakteristika poduzetnika javnih politika, najbitnija je njegova predanost, pristup ključnim formalnim akterima te kredibilitet (Knaggard, 2015).

Model se višestrukih tokova od svojeg nastanka pokazao iznimno popularnim načinom interpretiranja i promatranja procesa donošenja javnih politika. Kasniji su autori primijenili koncepte tokova i prozora javnih politika na različite države i razine vlasti (globalna, nacionalna, regionalna, lokalna), institucije, oblike političkih sustava, faze donošenja javnih politika, vrste aktera te sektore javnih politika (Zahariadis i Herweg, 2018; Zahariadis i dr., 2018; Jones i dr., 2015; Ruvalcaba-Gomez i dr., 2020). Niz autora (Baumgartner i Jones, 1993; Rouban i dr., 1988; Mintrom i Norman, 2009; Mintrom i Vergari, 1996; Sabatier i Jenkins-Smith, 1993; Zahariadis, 2007) također je posvetio pažnju konceptu poduzetnika javnih politika, kako bi bolje objasnili proces donošenja javnih politika. Iako se motivacije i ciljevi poduzetnika različito interpretiraju, uvijek se ističe njihova uloga u privlačenju pažnje donositelja javnih politika i utjecanja na iste kako bi postigli promjene u društvu (Zahariadis, 2007). Među različitim interpretacijama (varijacijama) uloge poduzetnika javnih politika ističe se politički poduzetnik, formalni akter sa sposobnošću donošenja javnih politika, koji aktivno podržava određenu ideju te prikuplja većinsku podršku nužnu za njenu realizaciju (Herweg i dr., 2015), kao i posrednik problema (*problem-broker*) – akter koji "definira uvjete kao javne probleme te djeluje kako bi natjerao donositelje javnih politika da ih prihvate kao takve" (Knaggard, 2015: 452). Svaka od ovih varijacija poduzetnika javnih politika preuzima njegovu logiku kao aktera koji ima značajni utjecaj na tokove te stvaranje prozora javnih politika, ali naglašava specijaliziranu, ograničenu ulogu koju imaju unutar modela višestrukih tokova te njihova političkog sustava.

⁵ Formalni akteri i institucije te šira javnost često znaju biti otporni na promjene, stoga je ključna zadaća poduzetnika javnih politika "omekšati" takve skupine, tako da ih naviknu na nove ideje te da povećaju prihvatljivost svojih prijedloga. Ako kvalitetno pripreme ostale aktere i javnost, poduzetnici će imati veću šansu progurati svoj prijedlog kada situacija bude za njega prikladnija (Kingdon, 1984).

Prikaz foruma 4chan i /pol/ (*Politically Incorrect*) zajednice

Postoje mnogi akteri – formalni i neformalni – koji svojim djelovanjem mogu imati učinak na tokove. No s nastankom i razvojem interneta, došlo je do rasta mogućnosti komunikacije među pojedincima, otvorivši prostor za povezivanje korisnika oko zajedničkih ciljeva i vrijednosti te njihovo utjecanje na politiku i donošenje javnih politika na načine koji nisu bili zamislivi Kingdonu i njegovim suvremenicima. Danas je zahvaljujući internetu prisutan velik broj zajednica, koje su nadišle svoju prirodu pukog skupa pojedinaca, stekle kolektivnu svijest te započele svjesno utjecati na javnost i donositelje političkih odluka putem podizanja svijesti o postojanju problema, mijenjanja javnog mnijenja te predlaganja rješenja – posebice alternativnih zajednica, koje nisu zastupljene među formalnim akterima. Time su i digitalne zajednice postale relevantan akter koji zbog svoje umrežene i mnogoljudne prirode može izrazito predano i učinkovito pristupiti pitanju utjecanja na tokove. Međutim, te iste mogućnosti komunikacije, povezivanja i organiziranja radi političkog djelovanja pogodovale su raznim demokratski neprihvatljivim akterima poput političkih radikalnih skupina.

Jedna se od takvih skupina nalazi na internetskom forumu 4chan, koji je utemeljen 2003. godine (Hine i dr., 2017) kako bi internetski korisnici mogli raspravljati o japanskim *anime* crticiima (Ludemann, 2018). No s vremenom je nadišao svoju izvornu svrhu, postavši popularno mjesto za raspravu o mnogim temama i područjima, internetskim mimovima te internetskoj kulturi (Jokubauskaite i Peeters, 2020). Kao forum se od drugih razlikuje zbog gotovo potpune anonimnosti korisnika te prolazne naravi objavljenog sadržaja. Naime, korisnicima nije potreban osobni profil kako bi se uključili u rasprave, dok nedostatak arhiva te brisanje starih dretvi doprinosi kratkovječnosti rasprava (Bernstein i dr., 2011), što forum drži u stanju neprekidnog kaosa i ponovnog rođenja. Unatoč tome, svaki podforum ima svoju zasebnu zajednicu sačinjenu od korisnika koji "...dijele zajedničku viziju o tome što podforum jest, jedan duh i karakter koji je nedefiniran ali uvijek prisutan, predstavljajući nepisana pravila" (Nissenbaum i Shifman, 2015: 487).

Na 4chanu su najpoznatije zajednice s podforumima /b/ (*Random*) i /pol/, jer su njihovi članovi najbolje iskoristili mogućnosti interneta i smanjene troškove komunikacije radi stvaranja kolektivnog identiteta zajednice, mobilizacije i koordinacije svojih aktivnosti (Mikašinić-Komšo, 2020). U ranim danima 4chana, /b/ je bio najpopularniji podforum, a ključna je aktivnost na /b/-u bila trolanje (*trolling*) – aktivnost koja "...legitimira upotrebu gotovo svih sredstava kako bi se naljutilo ili nasamarilo druge, radi zabave trola i njegove publike" (Nissenbaum i Shifman, 2015: 487). Iako je trolanje kao aktivnost isprva služilo isključivo za zabavu članova /b/ zajednice, s vremenom se putem trolanja počeo razvijati specifičan identitet /b/ zajednice, koji je svoju inicijalnu politizaciju ostvario s *Project Chanology* u 2008. godini. Tada su /b/ korisnici organizirali koordinirane proteste protiv Scijsentološke crkve zbog pokušaja cenzuriranja informacija na internetu (Merrin, 2019: 205). Osim provedbe opsežne aktivnosti trolanja protiv Crkve na internetu (poput naručivanja prostitutki i velikih količina pizze na adrese lokalnih ogranka Crkve), organizirani su i prosvjedi u gradovima diljem SAD-a (Underwood i Welser, 2011: 204). Iako je /b/ zajednica nastavila koristiti trolanske aktivnosti u daljnjem političkom djelovanju, njeno neslaganje o načinu političkog djelovanja postepeno je dovelo do rasipanja i gubitka političkog identiteta, pokazavši da je /b/ zajednici nedostajala istinska politička dimenzija te da je bila ograničena na internetsku kulturu, mimeove i trolanje (Tuters i Hagen, 2019).

S druge je strane podforum /pol/ stvoren 2011. kao prostor za raspravu o međunarodnoj politici i nacionaloj politici SAD-a. Pritom je njegov sadržaj ispunjen antisemitizmom, rasizmom i govorom mržnje (Zannettou i dr., 2020; Hine i dr., 2017) te je neprikladan i nasilan, s malo umjerenosti i kontrole (Ludemann, 2018). Svoju prepoznatljivost, zloglasnost, ali i popularnost, stekao je tijekom predsjedničkih izbora u SAD-u 2016. (Jokubauskaite i Peeters, 2020.) kada je do izražaja došao njegov *alt-right* sentiment: zajednica je počela podržavati Donalda Trampa, promovirati ga po internetu te je po digitalnim platformama širila govor mržnje (Hine i dr., 2017), propagirala antisemitizam (Zannettou i dr., 2020) i dezinformacije (Zannettou i dr., 2017), osobito putem politizirane upotrebe mimova (Zannettou et al, 2018). Iako su političko djelovanje, a samim time i političke težnje i ciljevi, fokusirani na SAD, /pol/ zajednica je svejedno dominantno globalni akter, koji svoje ideje i rješenja nastoji proširiti svijetom.

Politički se sentiment, ali i motivacija, /pol/ zajednice temelji na vjerovanju u dvije teorije zavjere: teoriju velike zamjene te genocid bijele rase. Prema prvoj, politička vlast u svim zapadnim državama ciljano planira zamijeniti bijelo stanovništvo s drugim rasama putem progresivnih migrantskih politika; prema drugoj, u svijetu aktivno djeluju moćne elite, predvođene Židovima, kako bi osigurale uništenje bijele rase. Obje teorije imaju poveznicu u izraženom anti-semitizmu, prema kojem Židovi stoje iza svih takvih odluka i politika, iz razloga što žele oslabljeni Zapad i zapadne države, kako bi bili sigurni da se Holokaust više ne može ponoviti. Sukladno navedenom političkom sentimentu, temeljni je politički cilj /pol/ zajednice spasiti Zapad i bijelu rasu od progresivno-liberalnih vrijednosti (feminizam, prava seksualnih i etničkih manjina, otvorenost prema migrantima), djelovanja Židova te političke elite.

Pritom je ključno sredstvo za realizaciju tog političkog cilja provođenje crvenopiluliranja (*redpillling*)⁶ – proces radikalizacije kroz koji novi korisnici prihvaćaju *alt-right* vrijednosti učenjem o tome "kakav je svijet doista" (Mountford, 2018). Naime, osobe koje osvijeste "istinu" koja stoji iza gore navedenih teorija zavjere te je prihvate, postaju crvenopilulirani, a samim time i svjesni da Zapad putuje prema svojoj propasti, koju je nužno spriječiti. Spas Zapada pritom neće biti realiziran kroz demokraciju; potrebno je političkim djelovanjem ubrzati rast netrpeljivosti i polarizacije u društvu te time prouzrokovati neminovni raspad sadašnjeg političkog sustava i društva i rasni rat kako bi se iz pepela sukoba rodilo novo, snažnije društvo (Thorleifsson, 2020). Kako je većina članova društva potpala pod "nametnuti narativ medija, političke elite i Židova", obaveza je /pol/ zajednice razbiti "programiranje" javnosti te ih politički probuditi, kako bi mogli "uvidjeti što se zbilja događa". Sa svakom osobom koja se crvenopilulira i pridruži realizaciji političkih ciljeva /pol/-a, njegova snaga raste te se ujedno i šire njegove političke vrijednosti i ideje.

Sentiment globalnog pogleda na politiku, globalnog karaktera /pol/ zajednice te isticanja nužnosti za globalnim političkim djelovanjem posebno je došao do izražaja nakon što je Trump izgubio predsjedničke izbore za 2020. godinu. /pol/ zajednica je tada bila jedna od vodećih skupina koja je zagovarala tezu lažiranog broja glasova te je također bila jedna od najsnažnijih podržavatelja napada na Capitol Hill. Ubrzo nakon tog incidenta su, s početkom pandemije COVID-19, u /pol/ zajednici niknuli snažni antivakcerski narativi, koji su se uspješno stopili s postojećim,

⁶ Naziv je referenca na film *The Matrix*, u kojem glavni lik Neo dobije izbor između ostajanja nesvjesnim u zamišljenom svijetu (uzimanje plave pilule) i osvješćavanja o postojanju pravog svijeta (uzimanje crvene pilule).

komplementarnim teorijama zavjera i političkim razmišljanjima zajednice. U tom je novom, ažuriranom promišljanju, /pol/-ova temeljna premisa kako političke elite donose odluke na štetu Zapada dobila novo ruho, nadodajući svojim tradicionalnim temama pitanje ciljanog oduzimanja osobne slobode, jačanja moći političkih i ekonomskih elita, uplitanja Židova u pandemiju, rasta moći Kine, opasnosti od cjepiva i mnoga druga pitanja. Na ovaj sentiment se istovremeno pridodala podrška Vladimiru Putinu, kojeg nakon odlaska Donalda Trumpa /pol/ zajednica smatra ključnim borcem protiv Židova, međunarodnog zavjereničkog pokreta te progresivno-liberalnih vrijednosti. Ta je podrška posebice narasla nakon početka rata u Ukrajini, usred kojeg je /pol/ zajednica stala na stranu Rusije. Iako je i prije bila izražena, s početkom pandemije i rata u Ukrajini, /pol/ zajednica je uistinu proširila svoje političke vidike na međunarodnu scenu te sada u velikoj mjeri pridodaje njene probleme u svoje temeljne vrijednosti i ciljeve.

Metodologija

Nakon predstavljanja ključnih koncepata modela višestrukih tokova te prikaza /pol/ zajednice i njenog karaktera, nastavak rada usredotočuje se na teorijsko razmatranje i utvrđivanje uloge koju ekstremističke zajednice zauzimaju unutar modela višestrukih tokova. Naime, ekstremističke se zajednice promatraju kao potencijalni primjer poduzetnika javnih politika, predanog aktera koji je spreman uložiti znatne resurse ne bi li postigao željenu promjenu u društvu.

Kao ogledni primjer ekstremističkih zajednica odabrana je naznačena /pol/ zajednica,⁷ a za potkrepljenje tvrdnji o istoj odabrana je metoda kvalitativne eksplorativne analize, putem koje se iz objava nastoje identificirati temeljni motivi, ciljevi i želje /pol/ zajednice. Objave koje je rad analizirao spadaju u zbirku relevantnih i bitnih objava s podforuma, prikupljenih i objavljenih kao digitalni dokument od strane članova zajednice, pod naslovima *Mein Kek* i *Gnothi Seauton: A Compendium of 4chan Redpills and Conspiracy Theories*. U pitanju je 4179 stranica putem kojih se predstavljaju objave korisnika, radi temeljitog obrazloženja različitih aspekata kolektivnog identiteta /pol/ zajednice, njenih političkih težnji, problema koje smatraju bitnima te načina na koje ih trebaju realizirati. Riječ je o najbitnijoj kompilaciji sabranih misli zajednice za uvid u njenu političku svijest u periodu 2013.–2021., što je čini pogodnim izvorom informacija za potrebe analize. Također, analiza se temelji i na autorovom poznavanju /pol/ zajednice, nastalog na temelju dugogodišnjeg znanstvenog istraživanja /pol/ zajednice, koje se koristi radi identificiranja i povezivanja pojedinačnih aspekata identiteta /pol/ zajednice u smislu strukturu.

Tok analize je sljedeći: pozivanjem na sadržaj navedenih dvaju izvora, /pol/ se zajednicu kontekstualizira unutar modela višestrukih tokova kroz tri razine: prvo, u smislu njena potencijalnog karaktera kao poduzetnika javnih politika; drugo, u pogledu uloge koju preuzima u toku problema, toku javnih politika i političkom toku; te treće, u odnosu na načine djelovanja radi realizacije svojih političkih ciljeva kao aktera. U pogledu potencijalnog definiranja njena karaktera kao poduzetnika

⁷ Razlozi njena odabira su višestruki: /pol/ je iznimno važna alt-right zajednica, čije je političko djelovanje tijekom predsjedničkog mandata Donalda Trumpa ostalo zapaženo, a digitalna priroda zajednice omogućuje pregledan pristup političkoj motivaciji, ciljevima, pogledima na svijet te metodama djelovanja njenih članova. Konačno, njena digitalna narav pruža autoru određenu razinu sigurnost za autora, jer za istraživanje nije bilo potrebno stupiti u izravan kontakt s njenim članovima i time se izlagati neugodnostima i različitim rizicima koji iz toga proizlaze.

javnih politika, analiza razmatra posjeduje li /pol/ zajednica temeljne karakteristike poduzetnika javnih politika, prethodno identificirane u teorijskom prikazu modela višestrukih tokova, a to su izražena sposobnost komunikacije s javnošću, sposobnost uspostavljanja političkih veza s formalnim akterima i institucijama te istaknuta predanost u djelovanju radi realizacije svojih ciljeva i političkih težnji.

Kako je ključna aktivnost poduzetnika javnih politika djelovanje na tokove radi njihova stapanja, analiza također razmatra ulogu koju /pol/ zajednica nosi u kontekstu toka problema, toka javnih politika i problemskog toka: osvještavanja o postojanju specifičnog problema, predlaganja rješenja i alternativa te promjene javnog mnijenja. Konačno, svaki akter u modelu višestrukih tokova djeluju na svojstven način, sukladno svojoj društvenoj poziciji, mogućnostima koje su mu pružene te specifičnim snagama koje posjeduje. Stoga analiza razmatra i načine na koje /pol/ zajednica djeluje kako bi postigla svoje političke ciljeve i ostvarila željene promjene, radi smještanja njenog djelovanja u međuodnos s drugim akterima.

Svaku razinu analize prati tablica, koja služi za pregledno sumiranje temeljnih zaključaka pojedinih razina analize: u prvoj se definira sličnost /pol/ zajednice s poduzetnicima javnih politika u pogledu njihovih temeljenih karakteristika, u drugoj se navodi temeljna uloga /pol/ zajednica unutar svakog od triju tokova, dok se u trećoj tablici navode temeljni načini djelovanja /pol/ zajednice, kao i efekt koji s njima nastoje ostvariti unutar tokova.

Definiranjem /pol/ zajednice prema navedenim razinama analize, istu će, a samim time, i virtualne ekstremističke zajednice u načelu, biti moguće konceptualno pozicionirati unutar modela višestrukih tokova kao potencijalnog aktera te utvrditi predstavlja li ona primjer poduzetnika javnih politika. Također, u slučaju negativnog odgovora, otvara se pitanje može li je se definirati kao drugačiji oblik aktera, sukladno njenim analizom identificiranim svojstvima?

/pol/ – poduzetnik javnih politika?

S obzirom na svoju političku misiju, jasno je kako se /pol/ zajednica bavi velikim političkim pothvatom – radikalnom promjenom svijesti društva te poticanjem tektonskih političkih promjena – za što moraju uložiti puno truda, vremena, ljudskih resursa i volje. Upravo su zato kao politički akter zanimljivi za proučavanje unutar okvira modela višestrukih tokova, a posebice putem koncepta poduzetnika javnih politika, što je i fokus prve razine analize. Naime, djelovanje poduzetnika javnih politika, unatoč velikom broju aktivnosti kojima bave, se može svesti na "omekšavanje zajednice javnih politika te širu javnost" (Kingdon, 1984: 181). Komuniciranjem i širenjem svoje interpretacije problema, predlažući realistična i valjana rješenja i alternative te utječući na javno mnijenje, poduzetnici postepeno senzibiliziraju javnost i formalne aktere o pojedinom problemu te pripremaju teren za donošenje javnih politika. U tom pogledu su bliski /pol/ zajednici, koja također smatra kako njezini politički ciljevi neće biti realizirani brzo, već će biti potrebne godine i godine dizanja svijesti, predlaganja rješenja i kultiviranja specifičnog političkog sentimenta i javnog mnijenja u društvu (Gnothi Seauton, IV).

Poduzetnicima javnih politika pripisuju se ključne karakteristike zbog kojih se razlikuju od ostalih aktera – karakteristike putem kojih je moguće promatrati i /pol/ zajednicu, kako bi se utvrdila potencijalna prisutnost tih ključnih karakteristika te izvršila usporedba njena karaktera s poduzetnicima. U pogledu posjedovanja sposobnosti komuniciranja s javnošću, poduzetnik javnih politika mora imati le-

gitimitet na temelju kojeg bi javnost uopće trebala stati i poslušati njegove riječi. Autoritet koji /pol/-u daje legitimitet je društvena percepcija /pol/-a kao jednog od važnih izvora *alt-right* političkog sentimenta te ključnog aktera koji je doprinio pobjedi Donalda Trumpa na predsjedničkim izborima SAD-a 2016. godine. Naravno, javnost neće htjeti slušati što /pol/ zajednica ima za reći, jer je zbog rasprostranjene percepcije viđena kao skupina političkih ekstremista. Međutim, pažljivo konstruiranje i održavanje takvog identiteta je /pol/ zajednici omogućilo da privlači veliki broj zainteresiranih istomišljenika koji smatraju da je upravo /pol/ mjesto na kojem će zajedničkim naporima i djelovanjem moći doprinijeti u donošenju promjena u društvu.⁸ Osim toga, takva reputacija također pomaže u privlačenju zainteresiranih, ali politički neupućenih i neosvijestjenih korisnika, koji će iz znatiželje sudjelovati u raspravama te se s vremenom potencijalno radikalizirati. Stoga, iako ne mogu doprijeti do prosječnog člana javnosti, /pol/ može svojim glasom doprijeti do istomišljenika, potencijalnih novih članova te drugih skupina bliskih njihovim stajalištima, koji će biti spremni slušati /pol/ zajednicu, uspostavljajući snažnije povezanu bazu istomišljenika s koherentnim političkim stavovima, vrijednostima i interpretacijom društva (Mein Kek, II).

Kada su u pitanju političke veze s formalnim akterima i institucijama, /pol/ zajednica nailazi na niz poteškoća koje ograničavaju mogućnost njihove gradnje, u usporedbi s poduzetnicima javnih politika. Prvo, zajednicu čini veliki broj anonimnih korisnika, zbog čega nije moguće odrediti prepoznatljivog glasnogovornika koji bi mogao osobno kultivirati odnose i veze. Također, /pol/ zajednica zagovara ekstremne političke ideje, zbog čega je ograničen broj formalnih aktera koji bi bili spremni povezati se s njima, jer ih to izlaže političkim kritikama, napadima te opasnosti alijencije biračkog tijela. No /pol/ zajednica je svjesna svoje nepogodne reputacije, zbog čega svoje veze gradi indirektno. Umjesto da se povezuje s formalnim akterima, /pol/ zajednica se fokusira na utjecanje na iste iz sjene, računajući da će ti akteri, koji su prihvatljiviji javnosti, samostalno širiti /pol/ ideje i uspostavljati političke veze (Mein Kek, II).

Osim toga, /pol/ zajednica će pojedine političke aktere samostalno promovirati i gurati u digitalnoj javnosti, kako bi osigurali vidljivost tih aktera i njihovih ideja. Kao primjer je moguće navesti Donalda Trumpa, na kojeg su članovi /pol/ zajednice nastojali aktivno utjecati da zagovara i promovira njihove vrijednosti (Gnothi Seauton, IV), kao i Marine Le Pen, koju je /pol/ zajednica podržala, pomogavši joj u izborima (Gnothi Seauton, II), te Vladimira Putina, kojeg smatraju borcem protiv "nazadnih" zapadnih vrijednosti (Gnothi Seauton, I). Postoji više primjera u kojima je Donald Trump na Twitteru dijelio sadržaj kojeg je /pol/ napravio te koristio njihove sintagme i fraze u porukama biračima, kao i primjeri svjesnog i ciljanog promoviranja navedenih aktera od strane /pol/ zajednice, znajući da će time doprinijeti njihovoj političkoj relevantnosti i uspjehu, a samim time, i rasprostranjenosti sebi bliskih političkih vrijednosti (Gnothi Seauton, I).

Konačno, u pogledu najvažnije karakteristike poduzetnika javnih politika – njegove predanosti u djelovanju na realizaciji svojih ciljeva i političkih težnji – /pol/ za-

⁸ Ne samo da je bitno konstruirati vanjsku reputaciju i stabilan identitet, kako bi javnost percipirala /pol/ upravo onako kako to /pol/ i želi, već je bitno uspostaviti koherentan narativ o /pol/ entitetu za unutarnju stabilnost zajednice. Kako je cijeli forum anonimnan, vodeći sentiment zajednice je u vječnoj opasnosti od gubitka dominacije nad zajednicom, zbog čega on mora biti upotporen s kultivacijom specifične mitologizirane samopercepcije (Mikašinić-Komšo, 2022).

jednica pokazuje iznimnu razinu predanosti. Naime, njeni članovi od 2014. godine aktivno raspravljaju o suvremenoj povijesti i politici, ukazujući na niz "problema" koje percipiraju u društvu i politici. Svakodnevno se pokreće ogroman broj rasprava te se objavljuje tisuće komentara, u kojima se aktivno prati i komentira domaće i strane političke događaje. Ali danonoćna rasprava nije kraj, jer /pol/ zajednica aktivno potiče političko djelovanje svojih članova putem samostalnog osmišljavanja, pripremanja i provođenja političkih kampanja, koje za cilj imaju širenje njihovih vrijednosti i ideja, utjecanja na druge, privlačenje novih korisnika i ostvarivanje /pol/ političkih ciljeva.⁹ Uostalom, prednost /pol/ zajednice u pogledu predanosti leži u velikom broju korisnika koji se posvećuju političkom djelovanju. Zbog tolikog broja korisnika, odlazak jedne generacije korisnika s /pol/-a ne predstavlja problem za daljnje nametanje vrijednosti u društvu, jer će se uvijek pojaviti sljedeća, mlađa generacija korisnika, koja će preuzeti aktivnosti i nastaviti politički djelovati. Svi ti korisnici predano surađuju svojim djelovanjem kako bi doveli do fundamentalnih promjena unutar političkog sustava čiji bi dolazak predstavljao problem za zdravlje i stabilnost liberalno-demokratskog političkog sustava.

Promatrajući je kroz karakteristike koje obilježavaju poduzetnike javnih politika, /pol/ zajednicu nije moguće pojmiti poduzetnikom. Iako posjeduje karakteristike snažne vezane uz poduzetnike javnih politika, nemogućnost /pol/ zajednice da kultivira političke veze s formalnim akterima i institucijama te njena ovisnost o podupiranju onih aktera koji to mogu predstavlja ozbiljnu prepreku u njihovoj uspješnosti da nametnu vlastita rješenja ili alternative. U *Tablici 1.* dan je pregledan prikaz /pol/ zajednice te njene bliskosti, ali i distanciranosti, s poduzetnicima.

Tablica 1. Usporedba obilježja poduzetnika javnih politika i ekvivalentnih obilježja /pol/ zajednice

Obilježja poduzetnika javnih politika	Obilježja /pol/ zajednice	Odgovara li /pol/ zajednica karakteristikama poduzetnika javnih politika?
Posjeduje platformu/autoritet koja omogućuje komunikaciju s javnošću	Djeluje na otvorenoj platformi, privlačeći (potencijalne) istomišljenike, a autoritet temelji na (percipiranom) utjecaju koji ima na internetsku sferu	Da
Kultivira političke veze s formalnim akterima i institucijama	Kultivira proxy veze utjecanjem na formalne aktere, koji u njihovo ime donose promjene i kultiviraju političke veze	Ne
Iznimno predan i spreman uložiti vrijeme i resurse radi realizacije ciljeva	Posjeduje izrazito visoku razinu predanosti kao zajednica, koja se regenerira i obnavlja dolaskom nove generacije korisnika	Da

⁹ Bitno je naglasiti kako takve zajedničke kampanje, u čijem planiranju, pripremi i izvedbi sudjeluje velik broj korisnika, također služe i za jačanje unutarnje kohezije zajednice te snažnije povezivanje njezinih članova.

Utjecaj /pol/ zajednice na tokove: *clicktivism* ili planirano djelovanje?

No ako se /pol/ zajednicu ne može smatrati poduzetnikom javnih politika, kakav je ona akter, odnosno gdje je i kako možemo najbolje smjestiti u kontekstu modela višestrukih tokova? Kako bi se na to pitanje moglo odgovoriti, u drugoj se razini analize razmatra njena uloga u pojedinim tokovima.

U pogledu toka problema, treba naglasiti kako /pol/ zajednica posjeduje svoju specifičnu percepciju svijeta, prema kojoj registrira niz problema koji se moraju riješiti za osiguranje boljeg društva. Ti "problemi" uključuju postojanje progresivno-liberalnih vrijednosti te njihovu dominantnost u društvu, toleranciju, prihvaćanje seksualnih i etničkih manjina, prisutnost Židova, rastući broj seksualnih i etničkih manjina u proizvodima kulturne industrije, pa čak i prevlast rap glazbenog žanra, što su sve prema /pol/ zajednici temelji liberalno-demokratskog političkog sustava (Gnothi Seauton, I). A kako su većini u društvu navedeni "problemi" zapravo uvjeti društvenosti – i to općeprihvaćeni i poželjni – potreban je izniman napor od strane /pol/-a da se njihova interpretacija problema nametne i proširi, jer je ona suprotna težnjama liberalno-demokratskog političkog sustava. Naime, nije dovoljno da se drugima kaže kako problem postoji, potrebno ih je potaknuti da zakluče kako se problem mora riješiti. /pol/ zajednica je toga svjesna te se u svom djelovanju usmjerava na postepeno širenje svojih vrijednosti, ideala i percepcije "problema" u društvu, ali i na svojem forumu, kako bi "osvijestili" druge te osigurali nove članove zajednice. Nakon što privuku pažnju pojedinaca, /pol/ zajednica ih putem crvenopiluliranja aktivno nastoji uvjeriti da je potrebno nešto učiniti kako bi se situacija u društvu "popravila" (Mein Kek, III).

Kada je u pitanju tok javnih politika, /pol/ ima pregršt prijedloga kako "praktično" riješiti probleme koje zagovaraju, a koji su nastali kroz godine neprekidnih rasprava "velikih umova" – "rješenja" poput preseljenja svih etničkih manjina iz SAD-a u njihove države "porijekla", istrebljenje Židova, gašenje svih medija te razaranje političkog sustava kakvog poznajemo u zapadnim državama (Mein Kek, II). Međutim, ta su "rješenja" neprihvatljiva iz perspektive modela višestrukih tokova, jer su u tehničkom smislu neizvediva, a ujedno i vrijednosno dijametralno udaljena od standarda liberalno-demokratskog društva. Osim što je veliki broj "rješenja" neizvediv, sama zajednica nije suglasna oko najboljeg rješenja. Ove činjenice, zajedno s činjenicom da /pol/ zajednica ne posjeduje istaknute političke veze s formalnim akterima, uvelike otežavaju njihovu sposobnost da predlože realna rješenja za probleme koje zagovaraju, čak i kad bi oni bili u jednom trenutku uvršteni na agendu.

Međutim, kao što je prethodno spomenuto kod /pol/-ovih političkih veza s formalnim akterima, /pol/ zajednici je najvažnije da pronađu *proxy* rješenja – formalne aktere u čijim bi se administracijama donosile odluke i javne politike koje najbliže odgovaraju njezinoj političkoj viziji. Kao najrelevantiji primjer je moguće izdvojiti Donalda Trumpa, za vrijeme čije je administracije /pol/ posebno veličao i pozdravio odluke da se sagradi zid na granici s Meksikom, kao i izlazak SAD-a iz Pariškog sporazuma, zabranu ulaska u SAD državljanima niza bliskoistočnih država, odluku Trumpa da ne ulazi u moguće ratove, javno prozivanje Kine za njeno ponašanje i odluke te imenovanje članova Vrhovnog suda, koji su kasnije ukinuli *Roe v. Wade* odluku i time doveli u pitanje pravo žena na pobačaj (Gnothi Seauton, IV). Sve su te odluke bile viđene kao ključni koraci prema realizaciji rješenja za temeljnije, veće

probleme koje /pol/ zajednica identificira u društvu, a do kojih ne bi bila u mogućnosti sama doći: /pol/ zajednica je uvjerena kako se promjene moraju postepeno događati, jer ne bi bilo moguće odjednom implementirati sva njihova rješenja (Mein Kek, II).

U pogledu političkog toka, /pol/ zajednica je svjesna kako njena interpretacija problema nije nešto s čime se javnost slaže. Ona se trenutačno u pogledu političke svijesti nalazi pod kontrolom narativa političkog i medijskog sustava te je zatvorena za političke zahtjeve /pol/-a (Gnothi Seauton, II). Međutim, /pol/ zajednica je osviještena u pogledu političke stvarnosti te kao takva predstavlja prvi val širenja svojeg političkog sentimenta u javnosti. Osmišljavanjem načina i metoda za uvjeravanje drugih, /pol/ zajednica širi svoje vrijednosti te kultivira specifično javno mnijenje i politički sentiment, kako bi se "razbilo" programiranje javnosti i osvjestilo ljude da je sadašnje stanje problem te da je promjena moguća. A ukoliko dovoljan broj članova javnosti "reprogramiraju" sukladno svojim interpretacijama svijeta, postignuta bi kritična masa mogla promijeniti politički sentiment i raspoloženje nacije, što bi političare naprosto prisililo da počnu ili slušati želje javnosti, ili svoje političke programe, vrijednosti i ciljeve prilagođavati javnosti (Gnothi Seauton, III).

U svakom slučaju, /pol/ zajednica cilja putem crvenopiluliranja napraviti ogromnu promjenu političkog sentimenta u državi – postepeno reprogramiranje društva i "otvaranje očiju prema istini" pripremit će ovu generaciju, ali i buduće generacije, da na drugačiji način promatraju svijet i društvo te da ne uzimaju njegove uvjete zdravo za gotovo, već kao probleme koji se mogu riješiti. A kada dovoljan broj članova društva počne percipirati samo društvo i s njim povezani politički sustav kao problem, sveobuhvatna će promjena biti nadohvat ruke (Gnothi Seauton, I). Kako bi osigurali uspješno crvenopiluliranje korisnika, posebice novih, /pol/ zajednica stalno priprema različita "istraživanja" i materijale, putem kojih se korisnici postepeno indoktriniraju kako bi prihvatili njihov svjetonazor (Gnothi Seauton, I). Pritom istinitost takvih materijala nije bitna, jer je važnije kultivirati specifičnu percepciju među korisnicima; upravo zato su indoktrinacijski materijali /pol/-a često ispunjeni pretjeranim interpretacijama i lažima, kao i statističkim podacima izvađenim iz konteksta, koji služe za kultiviranje osjećaja straha i nužnosti nagle promjene (Gnothi Seauton, IV).

Sagledavši /pol/ zajednicu u kontekstu pojedinačnih tokova, jasna je njezina relevantnost u toku problema i političkom toku, unutar kojih je fokusirana na promjenu svijesti o postojanju specifičnih problema te općenito na utjecanje na javno mnijenje, s ciljem suprotstavljanja političkom sustavu te njegovim zadanim okvirima. Međutim, kada je u pitanju tok javnih politika, tehnička neizvedivost "rješenja" i predloženih alternativa /pol/ zajednice, spojena s njihovom vrijednošću, čini ih irelevantnima u ovom toku. Time se dodatno potvrđuje konstatacija u prvoj razini analize kako se /pol/ zajednica u konačnici ne može smatrati poduzetnikom javnih politika, jer je za njega kao aktera ključna sposobnost nametanja određenog rješenja ili alternative unutar toka javnih politika. Sinteza uloge koju /pol/ zajednica ima za svaki od triju tokova je predstavljena u *Tablici 2*.

Tablica 2. Usporedba logike tokova javnih politika te uloge /pol/ zajednice u svakom od njih

Tok	Obilježja višestrukih tokova	Uloga /pol/ zajednice
Problema	Uvjeti stvarnosti koji su prepoznati kao određen problem, koji je potrebno riješiti	Aktivno zagovara postojanje „problema“ (prisutnost Židova, rast broja etničkih manjina te jačanje prava seksualnih manjina), svjesna da problemi nisu samoza-dani, već kao takvi moraju biti osviješteni
Javnih politika	Biranje između alternativnih rješenja za problem, koja zagovaraju stručnjaci	Zagovaraju tehnički nemoguća i vrijednosno neprihvatljiva rješenja, ali promoviraju i zagovaraju formalne aktere i njihova <i>proxy</i> rješenja
Politički	Dominantan način na koji javnost percipira svijet i probleme, politički sentiment i javno mnijenje koje formalni akteri pažljivo prate	Utjecanje na političku svijest javnosti kroz crvenopiluliranje kako bi se značajno promijenio sentiment javnosti i time prisililo formalne aktere na djelovanje

Metodologija djelovanja /pol/ zajednice: kako društvo preobratiti na antisemitizam

Druga razina je pokazala kako je /pol/ zajednica iznimno prisutna kao akter unutar toka problema i političkog toka. No konačno pitanje za razumijevanje uloge /pol/ zajednice u modelu višestrukih tokova je definiranje načina na koje ona politički djeluje kako bi utjecala na tokove i druge aktere, što je zadatak treće razine analize. Kao što je već rečeno, temeljni je cilj /pol/ zajednice proširiti svoje *alt-right* vrijednosti radi prouzročavanja propasti progresivno-liberalnih vrijednosti, javnih politika i političkog sustava. Takav pothvat bio bi moguć jedino ako se ideje, vrijednosti i interpretacija stvarnosti kakvu /pol/ zajednica zagovara proširi u dovoljnoj mjeri u društvu putem procesa crvenopiluliranja. Tim bi se procesom velik broj korisnika, koji svakodnevno posjećuje /pol/ i sudjeluje u raspravama, neminovno radikalizirao i crvenopilulirao od strane drugih korisnika. No privući internetske korisnike da počnu posjećivati /pol/ je izazovno, pogotovo zbog njegove negativne reputacije u javnosti. Stoga je ključni interes /pol/ zajednice privući internetske korisnike koji nisu na /pol/-u.

Kako bi privukli ostale korisnike na 4chan, članovi /pol/ zajednice se okreću upotrebi najpoznatijeg 4chan oružja, trolanja, koje koriste za provođenje mimetičkog ratovanja – "natjecanja oko narativa, ideja i društvene kontrole na bojišnici društvenih medija" (Giesea, 2016: 70). Upotrebom trolanja na društvenim mrežama, korisnici /pol/-a svojim djelovanjem preuzimaju kontrolu dijaloga, narativa i psihološkog prostora (*ibid.*) te šire svoje vrijednosti i ideje među internetskim korisnicima. Razlog zašto im je bitno uspostaviti kontrolu nad dijalogom i naracijama na internetu jest kako bi internetske korisnike, koji nisu politički osviješteni, postepeno senzibilizirali za širenje svijesti prema crvenopiluliranju i prihvaćanju /pol/ vrijednosti. Naime, /pol/ korisnici su svjesni kako prosječni internetski korisnik nije spreman prihvatiti njihove ekstremne političke vrijednosti i stajališta; štoviše, uviđaju i da su cjelokupna internetska zajednica te različiti moćni akteri neprijateljski nastrojeni prema njihovim vrijednostima i stavovima, što znači da bi svaki otvore-

ni pokušaj indoktrinacije i upotrebe propagande od strane /pol/-a bio neuspješan. Upravo zato se njihovo zagovaranje takvih ideja ne vrši javno i izravno, već to moraju činiti prikriveno, subverzivno. Kontinuiranim i predanim djelovanjem ovakvog tipa, /pol/ zajednica nastoji proširiti svoje ideje i vrijednosti u društvu, ili ih makar učiniti podnošljivima (Gnothi Seauton, II).

Njihovim je težnjama dodatna zapreka ujedinjenost drugih relevantnih i moćnih aktera u društvu, poput medija, političkih institucija, političara te raznih pokreta za ljudska prava, u svojoj podršci prema naznačenim vrijednostima liberalne demokracije koje svojim djelovanjem aktivno zagovaraju. Oni se interpretacijama ovih vrijednosti aktivno suprotstavljaju /pol/ zajednici te predstavljaju opasnost za /pol/-ovo uokvirivanje problema (Mein Kek, I). /pol/ zajednica je svjesna da, ako ne dominira u političkoj areni sa vlastitom interpretacijom problema, neće imati prostora za širu indoktrinaciju i nametanje svojih problema – time i svojih rješenja – te da bi gubitak u političkoj areni interpretacija i ideja značio da kao akter neće moći nametnuti javnosti svoje okvire poimanja i razmišljanja o društvu i njegovim problemima. Tu bi ulogu imali drugi akteri, progresivno-liberalni i otvoreni perpetuiranju dosadašnjih političkih vrijednosti i rješenja, koji bi zatvorili politički interpretacijski okvir i nametnuli svoj skup problema i rješenja kojima bi se formalni akteri dalje bavili. Kako si /pol/ zajednica to ne smije dopustiti, ona mora aktivno raditi na razbijanju "programiranja i indoktrinacije" kroz koju su prošli svi ostali članovi javnosti, koja im onemogućuje da pojme "istinu", s ciljem utjecanja na okvir razumijevanja interpretacije problema (Gnothi Seauton, I).

Zato su korisnici /pol/-a pronašli inovativan način za pakiranje i širenje svojih političkih poruka, kako one ne bi bile izravne i otvorene. To je upotreba internetskih mimova. Mimovi su "kulturalne informacije koje prelaze s jedne osobe na drugu, no postepeno eskaliraju u zajednički društveni fenomen" (Shifman, 2013: 365). Preferencija za mimove je rezultat nekoliko razloga: izrazito je bitna činjenica što su mimovi popularan oblik sadržaja na internetu, u kojem veliki broj korisnika uživa. Ako se političke poruke "pakiraju" u mimove, izglednije je da će ih korisnici pogledati, jer se zbog svoje viralne prirode ubrzano šire po internetu. Također, mimovi se dijele na mikro-razini, s osobe na osobu, ali njihov se utjecaj na mentalitet, ponašanje i djelovanje društvenih grupa ostvaruje na makro-razini, zbog čega su izrazito efikasan i jeftin oblik komunikacije. Uostalom, putem njih se kompleksne političke rasprave, ideje i vrijednosti mogu pojednostaviti i prezentirati u lako probavljivom formatu za sve koji su neupućeni u političku tematiku ili interpretaciju koju uključuju u sebi (Shifman, 2013).¹⁰

Nakon što su mimovi napravljeni, članovi zajednice /pol/ ih dijele na internetu – primarno putem društvenih mreža – s ciljem dopiranja do drugih korisnika. Iako su ti mimovi šaljivi i na prvi pogled nevini, u njima se često skrivaju političke poruke i interpretacije koje /pol/ zagovara. Unatoč tome što se mimovi primarno konzumiraju radi zabave, korisnici kroz njih nesvjesno stupaju u kontakt s radikalnim političkim porukama, koje neprimijećeno prolaze u svijest korisnika, dovodeći do relativizacije problematičnih tema i problema te senzibilizirajući korisnike

¹⁰ Pritom je za /pol/ zajednicu bitno producirati mimove jer time uključuju članove zajednice u taj kolektivni čin, jačajući pripadnost i identitet same zajednice. Kako 4chan nema arhive te je anonimna, zajednice su u neprekidnom stanju kaosa i previranja, zbog čega se njihova temeljna načela i vrijednosti moraju neprekidno ponavljati i naglašavati. U suprotnome, dominantna zajednica /pol/-a riskira gubitak svoje pozicije te mogućnost da bude nadvladana od drugih vrijednosti.

prema temama i vrijednostima /pol/-a. Cilj je svakog dobrog mima da ga, nakon inicijalnog dijeljenja po internetu, ostali korisnici počnu samostalno dijeliti – iako takvi korisnici nisu prihvatili /pol/-ove političke vrijednosti, njihova mobilizacija i sudjelovanje u dijeljenju mimova ipak predstavlja pri korak prema indoktrinaciji korisnika i njihovom prihvaćanju /pol/ vrijednosti. Većina korisnika počne pratiti i sudjelovati u /pol/ podforumu jer su najprije uživali u pravljenju i dijeljenju mimova te trolanju drugih, kao svojevrsnom odrazu buntovništva. Prirodna je progresija da nakon nekog vremena, kada su već u određenom mjeri postali senzibilizirani za /pol/ vrijednosti i političke poglede putem mimova, korisnici počinju redovito posjećivati /pol/.

Jednom kada počnu svojevolsjno dolaziti na /pol/ i sudjelovati u raspravama, službeno započinje i proces crvenopiluliranja. Nove se korisnike postepeno upoznaje sa sve radikalnijim vrijednostima, interpretacijama i "dokazima" putem kojih se ruši njihov dosadašnji svjetonazor te se zamjenjuje s /pol/-ovim svjetonazorom. Konačni je rezultat crvenopiluliranja član /pol/ zajednice koji ne vjeruje u političke institucije, političare i medije te je spreman djelovati kako bi osvijestio druge te doveo do uništenja svih "degenerativnih i neprihvatljivih" suvremenih vrijednosti. Time se ciklus crvenopiluliranja rađa iznova: korisnici putem mimova bivaju senzibilizirani za /pol/ vrijednosti i ideje, nakon čega počinju sudjelovati u /pol/ raspravama (Gnothi Seauton, I i II; Mein Kek, II). Tamo se radikaliziraju te nakon nekog vremena počinju i sami pripremati i širiti mimeve na drugim platformama, kako bi privukli nove korisnike na /pol/.

Tablica 3. Uloga i utjecaj temeljnih aspekta /pol/ djelovanja na tokove

/pol/ aktivnost	Cilj aktivnosti	Utjecaj na politički tok	Utjecaj na tok problema
Mimetičko ratovanje	Manipuliranje dostupnim informacijama i svijesću internetskih korisnika	Stvara umjetni dojam koje probleme većina društva percipira važnima	Stvara umjetni dojam kako većina društva politički "diše"
Crvenopiluliranje	"Osvještavanje" korisnika prema /pol/ percipiranim problemima u društvu	Povećava broj članova društva koji politički naginju prema /pol/ idejama i stvara novi politički konsenzus	Razvija i rasprostranjuje specifičnu političku svijest, putem koje se temeljni uvjeti društva percipiraju kao problem
Mimovi	Diseminacija političkih simbola putem kojih se šire /pol/-ove političke poruke, vrijednosti i ideje	Političke poruke unutar mimova služe za naglašavanje snage i rasprostranjenosti /pol/ ideja, najavljuje dolazak njenog vremena	Političke poruke unutar mimova kroz šalu osvješćuju postojanje problema

Zaključno, djelovanje /pol/ zajednice može se definirati putem koncepta mimetičkog ratovanja, procesa crvenopiluliranja te upotrebe mimova u političke svrhe. Ove aktivnosti se međusobno nadopunjavaju i povezuju kako bi /pol/ zajednica efikasno širila svoje političke poruke po internetu i time manipulirala svijesću pojedina, radi njihove indoktrinacije i suprotstavljanja postojećem političko-društve-

nom uređenju. Ukoliko uspije privući sebi veći broj korisnika, moguća je i promjena svijesti i političkih potreba na razini društva, putem koje /pol/ zajednica namjerava ostvariti svoje političke ciljeve te radikalno promijeniti politički sustav u kojem egzistiraju. Navedeni su nalazi, uz isključivanje toka javnih politika koji se pokazao manje relevantnim za /pol/ zajednicu, sistematizirani u *Tablici 3*.

/pol/ zajednica: potencijalni poduzetnici te njihova pozicija unutar modela višestrukih tokova?

Analiza je u kontekstu modela višestrukih tokova razmatrala političku motivaciju, ciljeve te načine djelovanja /pol/ zajednice koja predstavlja primjer ekstremističkog političkog aktera. Specifičnije, /pol/ je promatran kao varijanta poduzetnika javnih politika, koji se kao akter unutar modela predano posvećuje dugoročnom i mukotrpnom političkom djelovanju kako bi pripremio teren za ideju "čije vrijeme tek treba doći".

Na temelju opisa karakteristika /pol/ zajednice, može se iščitati niz paralela između /pol/ zajednice kao aktera te poduzetnika javnih politika – od osobne motiviranosti da u društvu uspostave specifičnu percepciju problema unutar toka problema, do utjecanja na političko raspoloženje javnosti i formalnih aktera radi oslobađanja prostora za traženje njihove interpretacije unutar političkog toka – sve u svrhu utjecanja na agendu i donošenje javnih politika.¹¹ Također, uočljiva je predanost u realizaciji ideja te velik broj članova zajednice koji surađuju kako bi doprinijeli političkim ciljevima /pol/-a. Svoje ciljeve postižu procesom crvenopiluliranja koji predstavlja temelj za "omekšavanje" drugih aktera i sustava te pripremanje terena za političku promjenu kakvu /pol/ zajednica zastupa.

Međutim, unatoč sličnostima između poduzetnika javnih politika i /pol/ zajednice, između njih su prisutne fundamentalne razlike. Naime, /pol/ zajednica se pokazala nesposobnom kultivirati političke veze s formalnim akterima, što ozbiljno otežava njene mogućnosti da nametne i promovira vlastita rješenja i alternative, što je temeljna kvaliteta poduzetnika javnih politika. Također, dok poduzetnik javnih politika posjeduje relevantna rješenja, rješenja /pol/ zajednice su tehnički neizvediva i vrijednosno neprihvatljiva, što služi kao dodatni dokaz njihove irelevantnosti unutar toka javnih politika.

Na temelju razmotrenoga, zaključak je analize kako se /pol/ zajednicu ne može smatrati poduzetnikom javnih politika, jer ne zadovoljavaju temeljne premise takva aktera. Takav se zaključak vjerojatno može proširiti na ekstremističke zajednice općenito. Međutim, to i dalje ostavlja otvoreno pitanje o ulozi koju takve zajednice imaju unutar modela višestrukih tokova – njihovo je djelovanje previše sveobuhvatno, politički motivirano i predano da bi ih se definiralo kao pukog aktera u društvu. Uzevši u obzir teorijske pretpostavke modela višestrukih tokova, prema kojem akteri stupaju u međusobne odnose te u odnos s tokovima, jasno je kako model motiva-

¹¹ Važno je istaknuti kako je pitanje stvarnog utjecaja /pol/ zajednice na tokove, aktere te donošenje javnih politika van okvira ovog rada. S jedne strane, moglo bi se argumentirati kako odašiljanje političkih poruka u digitalnu javnu sferu nema značajan utjecaj na šire političke trendove – /pol/ zajednica je jednostavno premalena, previše nekozinstentna, pretjerano anonimizirana (do te mjere da ne snose rizik za iznošenje svojih ideja, što čini upitnim iskrenost zauzimanja takvih pozicija) te previše radikalna kako bi postigla uspjeh u modelu višestrukih tokova. No s druge strane, anonimnost i subverzivna diseminacija radikalnih ideja i misli čini takve ekstremističke aktere uspješnima u "trovanju umova" i utjecanja na način na koji javnost percipira svijet, probleme, interakcije i ideje s kojima se dnevno susreće.

ciju njihova djelovanja zamišlja kao da je unutar okvira političkog sustava – zato što je njihov cilj proizvesti promjenu unutar sustava te ga učiniti boljim.

Promatranjem postojeću literaturu o modelu višestrukih tokova, nije primijećeno propitivanje političke motivacije, to jest, odnosa aktera sa samim temeljima političkog sustava u kojem djeluje; izgledno je da se za aktere unaprijed pretpostavlja da njihovo djelovanje, ideje i rješenja ne ugrožavaju politički sustav i društvo. No ekstremističke zajednice po svojim političkim težnjama i ciljevima predstavljaju mračnijeg aktera, koji ne podržava politički sustav. Dapače, ekstremističke zajednice ga preziru, posebice jer su svjesne kako bi makar i djelomičan uspjeh u promicanju njihovih problema na agendu vodio u kompromisna rješenja i "razvodnjavanje njihovih želja". Njihov je cilj u izravnoj suprotnosti s ciljevima aktualnog političkog sustava, jer svojim aktivnim djelovanjem nastoji beskompromisno nametnuti svoje ideje, proizvesti propast političkog sustava te ga zamijeniti sa svojom vlastitom, ekstremnijom inačicom.

Zbog navedenoga politički ekstremnog karaktera, ekstremističke zajednice bi se unutar modela višestrukih tokova trebalo pojmiti kao varijaciju poduzetnika javnih politika, poput zastupnika problema i političkog poduzetnika. No dok se te varijacije poduzetnika javnih politika u pogledu ciljeva, djelovanja i motivacije nalaze unutar pravila i logike političkog sustava, ekstremističke zajednice nije moguće pozicionirati unutar modela putem aktualnih termina i konstrukcija. Pozivajući se na njihovu ekstremnu prirodu i izraženu političku motivaciju, takve bi se aktere moglo definirati "križarima javnih politika" – skupinom koja neće stati u svojim pokušajima nametanja političke interpretacije svoje vizije idealnog društva, koja neće prihvatiti modificiranje svojih ideja ili kompromis, te koja će koristiti sve dostupne metode i strategije kako bi u tome uspjela. Takav akter je izrazito opasan za politički sustav zbog svoje političke motivacije. Njegov bi potencijalni uspjeh značio dominaciju političkih vrijednosti i težnji koje nisu kompatibilne s liberalno-demokratskim političkim sustavom, a samim time i doveo do opasnosti da se takav sustav uruši.

Iako je zaključeno razmatranje /pol/ zajednice kao paradigmatskog primjera ekstremističke zajednice, kao aktera u modelu višestrukih tokova, bitno ju je također sagledati i u širem kontekstu modela. U njegovoj je srži promišljanje o razlozima zašto je za određenu ideju, u pogledu donošenja javne politike, "došlo njeno vrijeme", iako su istovremeno uz nju postojale druge, jednako relevantne ideje. Iz tog središnjeg propitivanja proizlazi cijeli model višestrukih tokova, a opis djelovanja različitih aktera kroz tokove je prizma kroz koju se pruža odgovor.

Prema modelu višestrukih tokova, sve ideje relevantne za tok javnih politika obitavaju u svojevrсноj primordijalnoj juhi u potpunoj univerzalnosti, a susretanjem s drugim idejama i akterima se modificiraju, nadograđuju drugim aspektima ideja te u konačnici evoluiraju do onog trenutka kada nastaje njena "savršena konfiguracija" – takav oblik ideje čije je vrijeme došlo, kada ona "zaživi" u ljudskoj percepciji te neminovno biva materijaliziranom i realiziranom u obliku javnih politika. U tom je procesu bilo ključno usađivanje različitih interpretacija, poimanja, vrijednosti, ciljeva i aspekata aktera i ideja s kojima je određena ideja došla u kontakt. Stoga pitanje "ideje čije je vrijeme došlo" nije vezano za vremensku dimenziju, već uz interakciju ideje s drugim idejama, kroz druge aktere koji su ostavili dio sebe u njoj. Nedefinirano velik broj interakcija s idejom istu će "istisnuti" iz njene univerzalnosti te će joj dati partikulariziranu prirodu, koja odgovara potrebama društva i vremenu u kojem se našla – podariti će joj se kontekst koji je prizemljuje u našu uniformno-kolektivnu

percipiranu stvarnost, a za naj snažniju ideju među njima, koja najbolje odgovara tom kontekstu, ustvrdit će se kako je "njeno vrijeme došlo".

Međutim, koncept primordijalne juhe javnih politika nije nužno promatrati isključivo kroz prizmu toka javnih politika, već ga je moguće sagledati i u širem smislu svih postojećih ideja – dobrih i loših – unutar jednog društva, koje definiraju naše živote, poimanje svijeta oko nas te međusobne ljudske odnose. Ako se na ovaj način sagledaju ideje iz primordijalne, praiskonske juhe ideja, ekstremističke zajednice ne mogu biti akter koji se uklapa u milje aktera iz modela višestrukih tokova, jer je u srži djelovanja /pol/ zajednice održavanje "čistoće" ideje koju zagovaraju te njezina neodvojivost od njih samih kao aktera. Naime, /pol/ zajednica u svakom trenutku tvrdi kako je za njihove ideje "došlo vrijeme" – iako im nije omogućeno da se u primordijalnoj juhi susretnu s drugim idejama i akterima te da kroz takvu interakciju evoluiraju i prijeđu put od univerzalnosti do kontekstualno relevantne partikularnosti (a samim time, i relevantne praktičnosti). Umjesto dijaloga i suradnje s drugim akterima, ideje /pol/ zajednice nameću se drugima monolitno, ne ostavljajući prostor za kovanje konteksta. Štoviše, sam se proces crvenopiluliranja može smatrati svojevrsnim ispiranjem mozga; korisnici ne pridodaju nove interpretacije i shvaćanja ideje, već je u potpunosti internaliziraju u sebe u njenom postojećem stanju – ona nikad ne evoluiru i ne modificira se, već samo stagnira.

Istovremeno, tvrdnja kako je došlo "vrijeme" za ideje /pol/ zajednice upitna je, naročito ukoliko se sagleda grozničav napor njezinih članova da se njene ideje rasprostrane u društvu. Oni u širenju svojih ideja aktivno negiraju relevantnost drugih respektabilnih ideja, najčešće progresivno-liberalne prirode, za koje bi se uistinu moglo zaključiti kako je njihovo vrijeme došlo. Unatoč tome, /pol/ zajednica će svim svojim naporima nastojati privući političko klatno na svoju stranu, u pokušaju da suspendira gibanje ideja u njihovom praiskonskom prostoru, kako bi održali uvjete u kojima njihove ideje mogu postojati bez izazova.

Shodno tome, /pol/ je zajednicu, kao i sve druge ekstremističke križare javnih politika koji ne popuštaju u svom nastojanju da im ideje ostanu "čiste", moguće percipirati trovačem primordijalne juhe javnih politika, jer umjesto da se pridruži ostalim akterima unutar političkog sustava u međusobnoj interakciji praiskonskih oblika ideja u prostoru njihove univerzalnosti, ona nastoji iz njega ukloniti sve konfliktne ideje te njihov utjecaj. Ekstremizam njihovih političkih ciljeva, u kojem ideje moraju ostati čiste i nepromjenjive, bez mogućnosti mijenjanja kroz korelaciju s drugim akterima i idejama, može voditi jedino k uništenju eko-sustava primordijalne juhe javnih politika te zamrzavanju vremena za sve ideje, jer svojim djelovanjem onemogućuje njihovu evoluciju i modifikaciju. Naime, bez mogućnosti interakcije ideja aktera, ne može doći ni do njihove savršene konfiguracije te njihovo vrijeme nikad neće moći doći, jer nikad neće biti spremne za "trenutak" – takve ideje mogu biti isključivo nasilno nametnute društvu, što je fundamentalno suprotno modelu višestrukih tokova, kao i liberalno-demokratskoj logici, koja ističe pluralnost mišljenja i ideja: kao što svatko od nas ostavlja svoj trag na ideji, tako i svaka ideja ostavlja svoj trag na nama.

Zaključak

Rad je za cilj imao nadopuniti model višestrukih tokova razmatranjem uloge koju ekstremističke zajednice zauzimaju unutar njega, u smislu njihova odnosa s tokovima te načina na koje djeluju na iste, na temelju slučaja /pol/ zajednice, uz poseban

osvrst na razmatranje prirode /pol/ zajednice kao poduzetnika javnih politika. Primjenom kvalitativne eksploratorne analize na objave s /pol/ podforumima omogućeno je uspoređivanje /pol/ zajednice s poduzetnicima javnih politika, definiranje njene uloge u toku problema, toku javnih politika i političkom toku, te utvrđivanje načina na koje djeluje unutar istih.

Temeljni je zaključak razmatranja da se /pol/ zajednicu ne može smatrati poduzetnikom javnih politika jer ona, unatoč velikom broju sličnosti s tim akterom, ne zadovoljava sve osnovne uvjete i ne posjeduje sve karakteristike koje poduzetnicima omogućuju izvršavanje svoje uloge – stapanje triju tokova i otvaranje prozora javnih politika. Prisutnost i relevantnost /pol/ zajednice u toku javnih politika je preslaba da bi je se moglo smatrati akterom koji je u stanju stopiti sva tri toka i otvoriti prozor javnih politika. Međutim, prilikom analize je identificirana specifična politička motivacija /pol/ zajednice, koja, za razliku od drugih aktera modela, ne uvažava okvire liberalno-demokratskog političkog sustava te ga svojim djelovanjem aktivno nastoji srušiti. Distinkcija ovog aktera od drugih leži upravo u uzimanju u obzir njihove političke motivacije, u smislu fundamentalnog odnosa aktera s političkim sustavom, što ovakve aktere čini drugačijima naspram ostalih aktera unutar modela višestrukih tokova – čini ih "križarima javnih politika", skupinom koja neće odustati od svojih pokušaja nametanja političke interpretacije vizije idealnog društva, koja neće prihvatiti modificiranje svojih ideja, ili kompromis, te koja će koristiti sve dostupne metode i strategije kako bi u tome uspjela, a čiji bi uspjeh unutar tokova predstavljao iznimnu opasnost za liberalno-demokratski politički sustav.

Kako postojeća literatura modela višestrukih tokova nije uzimala u obzir političku motivaciju aktera, u smislu u kojemu ga je predstavio ovaj rad, mišljenje je autora kako ukazivanje na važnost ove dimenzije prilikom razmatranja djelovanja aktera te smještanje ekstremističkih zajednica unutar modela predstavlja temeljnu inovaciju rada u kontekstu modela višestrukih tokova. Pritom se uvažava činjenica kako je njegove nalaze potrebno dodatno istražiti i ispitati putem daljnjih istraživanja, koja trebaju sagledati veći i raznolikiji broj ekstremističkih zajednica, pogotovo u smislu pripadnosti u politički lijeve ili politički desne zajednice. Također, potrebna je detaljnija empirijska analiza njihove političke motivacije, ciljeva i načina djelovanja, kako bi se jasnije definirao koncept političke motivacije unutar modela višestrukih tokova, ali i njihovih prepoznatljivih karakteristika kao "križara javnih politika". Konačno, potrebno je ispitati koliki je stvarni utjecaj koji ovakvi akteri mogu imati na ostale aktere i tokove te uspostavljanje prozora javnih politika. Navedeni prijedlozi istraživanja predstavljaju daljnje korake putem kojih će biti moguće preciznije odrediti poziciju ekstremističkih zajednica unutar modela višestrukih tokova te uspostaviti takvog aktera kao relevantnog aktera za proučavanje prilikom razmatranja razloga zašto je za pojedinu ideju došlo njezino vrijeme.

Literatura

- Baumgartner, F., i Mahoney, C. (2008). Forum section: The two faces of framing individual-level framing and collective issue definition in the European Union. *European Union Politics*, 9(3), 435-449. <https://doi.org/10.1177/1465116508093492>
- Baumgartner, F., i Jones, B. (1993). *Agendas and instability in American politics*. Chicago: University of Chicago Press.
- Béland, D., i Howlett, M. (2016). The Role and Impact of the Multiple Streams Approach in Comparative Policy Analysis. *Journal of Comparative Policy Analysis: Research and Practice*, 18(3), 221-227. <https://doi.org/10.1080/13876988.2016.1174410>
- Chong, D., i Druckman, J.N. (2007). Framing theory. *Annual Review of Political Science* 10, 103-126. <https://doi.org/10.1146/annurev.polisci.10.072805.103054>
- Devries, M., Bessant, J., i Watts, R. (2021). The Uncanny Political Involvement of Technologies. U: M. Devries, J. Bessant i R. Watts (ur.), *Rise of the Far Right: Technologies of Recruitment and Mobilization* (str. 1-21). London: Rowman & Littlefield.
- Duke, K., Herring, R., Thickett, A., i Thom, B. (2013). Substitution Treatment in the Era of Recovery: An Analysis of Stakeholder Roles and Policy Windows in Britain. *Substance Use & Misuse*, 48(11), 966-976. <https://doi.org/10.3109/10826084.2013.797727>
- Entman, R.M. (2004). *Projections of power: Framing news, public opinion and US foreign policy*. Chicago: University of Chicago Press.
- Gnothi Seauton: A Compendium of 4chan Redpills and Conspiracy Theories*, vol I-IV. https://archive.org/stream/4chan-compendium/Gnothi%20Seauton%20-%20A%20Compendium%20of%204chan%E2%80%99s%20Redpills%20and%20Conspiracy%20Facts%20%5B1%5D_djvu.txt
- Herweg, N., Huß, C., i Zohlh ofer, R. (2015). Straightening the Three Streams: Theorizing Extensions of the Multiple Streams Framework. *European Journal of Political Research* 54, 435-449.
- Herweg, N., i Zahariadis, N. (2018). The multiple streams approach. U: N. Zahariadis i L. Buonanno (ur.), *The Routledge Handbook of European Public Policy* (str. 32-42). New York: Routledge.
- Herweg, N., Zahariadis, N., i Zohlh ofer, R. (2018). The Multiple Streams Framework: Foundations, Refinements, and Empirical Applications. U: Weible, Ch. i Sabatier, P. (ur.), *Theories of the Policy Process* (str. 22-67). New York: Routledge.
- Hine, G., Onalapo, J., De Cristofaro, E., Kourtellis, N., Leontiadis, I., Samaras, R., Stringhini, G., i Blackburn, J. (2017). Kek, Cucks, and God Emperor Trump: A Measurement Study of 4chan's Politically Incorrect Forum and Its Effects on the Web. The 11th International AAAI Conference on Web and Social Media (ICWSM-17). <https://doi.org/10.5281/zenodo.841769>
- Jokubauskaite, E., i Peeters, S. (2020). Generally curious: Thematically distinct datasets of general threads on 4chan /pol/. *Proceedings of the International AAAI Conference on Web and Social Media*, 14(1), 863-867. <https://ojs.aaai.org/index.php/ICWSM/article/view/7351>

- Jones, M., Peterson, H., Pierce, J., Herweg, N., Bernal, A., Raney, H., i Zahariadis, N. (2016). A River Runs Through it: A Multiple Streams Meta-Review. *The Policy Studies Journal* 44(1), 13-36. <https://doi.org/10.1111/psj.12115>
- Kingdon, J. (1984). *Agendas, Alternatives and Public Policies*. Harlow: Pearson.
- Knaggård, Å. (2015). The Multiple Streams Framework and the problem broker. *European Journal of Political Research*, 54(3), 450-465. <https://doi.org/10.1111/1475-6765.12097>
- Ludemann, D. (2018). /pol/emics: Ambiguity, scales, and digital discourse on 4chan. *Discourse, Context & Media*, 24, 92-98. <https://doi.org/10.1016/j.dcm.2018.01.010>
- Mein Kek: A Compendium of 4chan's Humorous Posts and Memes*, vol I-III. <https://archive.org/details/mein-kek/A.%20Comp-Eiler%20-%20Mein%20Kek%20Vol%20I/>
- Mikašinović-Komšo, M. (2020). Novi oblici političke participacije: analiza dinamike političke kampanje na forumu 4chan. *Političke perspektive*, 10(1), 61-93. <https://doi.org/10.20901/pp.10.1.03>
- Mikašinović-Komšo, M. (2022). Mitom do konstrukcije koherentnosti identiteta na forumu 4chan. *analihpd.hr*, komentar, 12. 8. <https://analihpd.hr/mitom-do-konstrukcije-koherentnosti-identiteta-na-forumu-4chan/>
- Mintrom, M., i Norman, P. (2009). Policy Entrepreneurship and Policy Change. *Policy Studies Journal*, 37, 649-667. <https://doi.org/10.1111/j.1541-0072.2009.00329.x>
- Mintrom, M., i Vergari, S. (1996). Advocacy Coalitions, Policy Entrepreneurs, and Policy Change. *Policy Studies Journal*, 24(3), 420-434. <https://doi.org/10.1111/j.1541-0072.1996.tb01638.x>
- Mouthford, J. (2018). Topic modelling the red pill. *Social Sciences*, 7(3), 1-16. <https://doi.org/10.3390/socsci7030042>
- Ness, E. C. (2010). The Politics of Determining Merit Aid Eligibility Criteria: An Analysis of the Policy Process. *The Journal of Higher Education*, 81(1), 33-60. <https://doi.org/10.1080/00221546.2010.11778969>
- Nissenbaum, A., i Shifman, L. (2015). Internet memes as contested cultural capital: The case of 4chan's /b/ board. *New Media & Society*, 19(4), 483-501. <https://doi.org/10.1177/1461444815609313>
- Philipp, T., i Biordi, D. (1990). Financial ruin or financing catastrophic health coverage: who pays? *Official journal of the American Association of Colleges of Nursing*, 6(2), 94-102. [https://doi.org/10.1016/s8755-7223\(05\)80088-2](https://doi.org/10.1016/s8755-7223(05)80088-2)
- Rawat, P., i Morris, J. C. (2016). Kingdons "Streams" Model at Thirty: Still Relevant in the 21st Century? *Politics & Policy*, 44(4), 606-638. <https://doi.org/10.1111/polp.12168>
- Rouban L. (1988). Recenzija knjige: Jobert, B., i Muller, P., L'Etat en action. Politiques publiques et corporatismes (Pariz: PUF, 1987). *Revue française de science politique*, 38(3), 433-435. www.persee.fr/doc/rfsp_0035-2950_1988_num_38_3_411430_t1_0433_0000_000
- Ruvalcaba-Gomez, E., Criado, J., i Gil-Garcia, J. (2020). Analyzing open government policy adoption through the multiple streams framework: The roles of policy entrepreneurs in the case of Madrid. *Public Policy and Administration*, 0(0): 1-32. <https://doi.org/10.1177/0952076720936349>

- Sabatier, P., i Jenkins-Smith, H. (1993). *Policy change and learning. An advocacy coalition approach*. Boulder, CO: Westview.
- Thorleifsson, C. (2022). From cyberfascism to terrorism: On 4chan/pol/ culture and the transnational production of memetic violence. *Nations and Nationalism*, 28(1), 286-301. <https://doi.org/10.1111/nana.12780>
- Tuters, M., i Hagen, S. (2020). (((They))) rule: Memetic antagonism and nebulous othering on 4chan. *New Media & Society*, 22(12), 2218-2237. <https://doi.org/10.1177/1461444819888746>
- Underwood, P., i Welser, H. (2011). 'The Internet is Here': Emergent Coordination and Innovation of Protest Forms in digital Culture. *Proceedings of the 2011 iConference*, 304-311. <https://doi.org/10.1145/1940761.1940803>
- Zahariadis, N. (2007). The multiple streams framework: Structure, limitations, prospects. U: P. Sabatier (ur.), *Theories of the policy process* (str. 65-92). New York: Routledge.
- Zahariadis, N. (2014). Ambiguity and multiple streams. U: P. Sabatier i C. Weible (ur.), *Theories of the policy process* (str. 25-58). Boulder, CO: Westview.
- Zannettou, S., Caulfield, T., Blackburn, J., De Cristofaro, E., Sirivianos, M., Stringhini, G., i Suarez-Tangil, G. (2018). On the origins of memes by means of fringe web communities. The 18th ACM Internet Measurement Conference. https://www.researchgate.net/publication/329237247_On_the_Origins_of_Memes_by_Means_of_Fringe_Web_Communities
- Zannettou, S., Caulfield, T., De Cristofaro, E., Kourtellis, N., Leontiadis, I., Sirivianos, M., Stringhini, G. i Blackburn, J. (2017). The web centipede: Understanding how web communities influence each other through the lens of mainstream and alternative news sources. 17th ACM Internet Measurement Conference. <https://arxiv.org/abs/1705.06947>
- Zannettou, S., Finkelstein, J., Bradlyn, B., i Blackburn, J. (2020). A quantitative approach to understanding online antisemitism. *Proceedings of the International AAAI Conference on Web and Social Media*, 14(1), 786-797. <https://arxiv.org/abs/1809.01644>

Policy Entrepreneurs or Policy Crusaders? Political Actions of the Extremist Communities in the Context of the Multiple Streams Model

Abstract The article analyzes and critically evaluates the politically extremist communities on the example of the /pol/ (*Politically Incorrect*) board from the internet forum 4chan, placing it within the multiple streams theoretical model with an emphasis on its potential nature as a policy entrepreneur. An explorative qualitative analysis of political goals, motivations and methods of action of the /pol/ community in the /pol/ posts is carried out, with the aim of determining its role in the problem, policy, and politics streams, as well as the methods through which they act inside each stream. Although the analysis points to similarity between the /pol/ community and policy entrepreneurs, in terms of prominent commitment and reputation, and the ability to change political awareness and public perception within the flow of problem and politics streams, the /pol/ community proves itself to be unable to cultivate ties with formal actors and propose ideas within the solution stream, meaning that it cannot be viewed as a policy entrepreneur. However, its specific political motivation, which aims to destroy the liberal democratic political system, makes the /pol/ community a different form of agent – a policy crusader, and in the broader conceptual context of the model, the poisoner of the primordial soup of public policy. This type of agent does not compromise, aggressively spreads its perception of problems, and forces its own values onto the public, which makes it potentially dangerous for the stability of the political system.

Keywords multiple streams theory, 4chan, policy entrepreneur, political motivation, policy crusader, policy poisoner

Kako citirati članak / How to cite this article:

Mikašinović-Komšo, M. (2022). Poduzetnici ili križari javnih politika? Političko djelovanje ekstremističkih zajednica u kontekstu modela višestrukih tokova. *Anali Hrvatskog politološkog društva*, 19(1), 135-158. <https://doi.org/10.20901/an.19.09>